

Nr 23.

Ankom till riksdagens kansli den 4 juni 1934 kl. 11 f. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner
om ändrad lydelse av 11 § i de för riksdagen gällande
reglementariska föreskrifter.*

Uti de inom riksdagen väckta, till utskottet den 26 maj 1934 hänvisade motionerna nr 373 i första kammaren av herr *Bjurström* och nr 650 i andra kammaren av herrar *Fast* och *Björck* i Kristianstad hemställes, att riksdagen måtte antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 11 i reglementariska föreskrifter för riksdagen.

§ 11.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

1:o. Skall omröstning enligt riksdagsordningen ske öppet, skola kammarens ledamöter, sedan voteringsproposition efter given varsel upplästs och justerats, intaga sina platser, varefter voteringspropositionen ånyo uppläses. Medan omröstning verkställs, må ingen bliva stående å gången.

2:o. Med undantag för de fall, varom i mom. 3 stadgas, uppmane talmannen därefter först de ledamöter, som vilja rösta för ja-propositionen, att resa sig från sina platser, varefter samma uppmaning riktas till de ledamöter, som vilja rösta för nej-propositionen. Om härvid talmannen finner tvekan kunna råda om omröstningens resultat, eller någon av kammarens ledamöter begär rösträkning, verkställs votering *medelst namnuppprop*.

3:o. Omröstning medelst *namnuppprop* skall omedelbart äga rum, därest talmannen före omröstningens början så beslutar, samt då omröstning skall ske jämlikt 65 § riksdagsordningen. Om vid den slutliga voteringen i visst

2:o. Med undantag för de fall, varom i mom. 3 stadgas, uppmane talmannen därefter först de ledamöter, som vilja rösta för ja-propositionen, att resa sig från sina platser, varefter samma uppmaning riktas till de ledamöter, som vilja rösta för nej-propositionen. Om härvid talmannen finner tvekan kunna råda om omröstningens resultat, eller någon av kammarens ledamöter begär rösträkning, verkställs votering *på sätt i mom. 3 sägs*.

3:o. Omröstning medelst *voteringsmaskin* skall omedelbart äga rum, därest talmannen före omröstningens början så beslutar, samt då omröstning skall ske jämlikt 65 § riksdagsordningen. Om vid den slutliga voteringen

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

ärende sist vid voteringspropositionens godkännande begäran om *namnupprop* framställas av minst $\frac{1}{10}$ av kammarens ledamöter, skall ock detta voteringsätt omedelbart användas; i detta fall skall jämväl i det tryckta protokollet antecknas, huru varje ledamot röstat.

4:o. *Då omröstning medelst namnupprop skall äga rum*, böra i vardera kammaren minst två ledamöter, vilka talmannen därom anmodar, taga plats vid talmansbordet, för att över omröstningen föra anteckning. Vid uppropet iakttages, att ledamöterna uppropas i den ordning, vari de innehava plats i samlingssalen, dock att vice talmännen först uppropas. Närvarande ledamot avgiver vid uppropet något av följande svar: Ja, Nej, Avstår. Omedelbart efter det omröstningen avslutats, tillkännagiver talmannen resultatet för kammaren.

5:o. Då i fråga, varom uti 65 § riksdagsordningen förmäles, kamrarna fattat stridiga beslut, och dessa ej på vederbörande utskotts förslag blivit sammanjämkade, åligger det utskottet att uppsätta förslag till voteringspropositioner för den omröstning, som, enligt nämnda §, skall för frågans avgörande i kamrarna äga rum. Sedan sådant förslag blivit godkänt, utsätta talmännen efter överenskommelse dag för omröstning. Vid densamma iakttages, att votering över varje särskild fråga, som blir föremål för omröstning, bör i båda kamrarna samtidigt företagas.

Över var och en sådan omröstning i första kammaren skall protokoll genast därefter uppsättas, justeras och

i visst ärende sist vid voteringspropositionens godkännande begäran om *omröstning medelst voteringsmaskin* framställas av minst $\frac{1}{10}$ av kammarens ledamöter, skall ock detta voteringsätt omedelbart användas; i detta fall skall jämväl i det tryckta protokollet antecknas, huru varje ledamot röstat.

Kan omröstning icke ske med voteringsmaskin, skall den äga rum medelst namnupprop. Härvid böra i vardera kammaren minst två ledamöter, vilka talmannen därom anmodar, taga plats vid talmansbordet, för att över omröstningen föra anteckning. Vid uppropet iakttages, att ledamöterna uppropas i den ordning, vari de innehava plats i samlingssalen, dock att vice talmännen först uppropas. Närvarande ledamot avgiver vid uppropet något av följande svar: Ja, Nej, Avstår. Omedelbart efter det omröstningen avslutats, tillkännagiver talmannen resultatet för kammaren.

4:o. Då i — — — — — för dagen.

*(Nuvarande lydelse:)**(Föreslagen lydelse:)*

avsändas till andra kammaren, där sammanräkningen av båda kamrarnas ledamöters röster verkställs, varefter utgången av omröstningen ofördröjligen meddelas första kammaren och det utskott, som frågan handlagt.

Sådant ärende skall sättas främst på föredragningslistan för dagen.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

I övrigt hänvisar utskottet till en i anledning av motionerna inom utskottets kansli upprättad, till utlåtandet fogad P. M. angående frågan om öppen omröstnings verkställande medelst voteringsmaskin.

Utskottet uttalade år 1932, att användningen av elektrisk omröstningsapparat ägde så stora fördelar, att en utredning borde verkställas angående kostnaderna för en sådan och omröstningssättets anordnande vid sådan apparats begagnande; och utskottet framhöll då tillika som sin uppfattning, att dylik apparat kunde införas utan grundlagsändring. Sedermera har utredning verkställts och bankoutskottet ej blott anmält denna utredning hos riksdagen utan i anledning av densamma även framlagt förslag om bemyndigande till riksgäldsfullmäktige att före nästa riksdag verkställa nödiga arbeten för apparatens inmontering i kamrarnas sessionssalar samt anvisande av härför nödigt anslag. Kamrarna hava på det sätt bifallit framställningen att bemyndigandet och anslaget givits »under förutsättning att erforderliga ändringar i reglementariska föreskrifter bliva i vederbörlig ordning beslutade»; härigenom har prövningen av själva sakfrågan, såsom vederbort, uppskjutits tills konstitutionsutskottet haft anledning taga ställning till densamma.

När utskottet företagit de nu föreliggande motionerna till prövning, måste utskottet först taga ställning till spørgsmålet, om den anordning av elektrisk omröstning, som bankoutskottet föreslagit och vars användning motionerna avse att möjliggöra, är sådan, att den fyller de förutsättningar under vilka införandet av elektrisk omröstningsapparat kan ske utan grundlagsändring. I detta avseende vill utskottet erinra, att riksdagsordningen numera blott föreskriver, att omröstning skall ske öppet, utan att angiva vad därmed bör förstås, i följd varav den öppna omröstningen i grundlagens mening blir lika med icke slutna omröstning. Det karakteristiska för den slutna omröstningen är, att de röstandes vota icke kunna genom omröstningsförfarandet bliva kända. Då den föreslagna omröstningsmetoden fyller kravet på offentliggörandet av de röstandes vota, synes införandet av denna metod icke kräva en grundlagsändring.

Vidkommande spørgsmålet, huruvida metoden i fråga bör möjliggöras genom en ändring av de reglementariska föreskrifterna för riksdagen, har utskottet

uppenbarligen att undersöka, huruvida, med hänsyn till de för utskottet demonstrerade tekniska anordningarna, dessa äro av beskaffenhet att deras användning lämpligen kan förordas. Utskottet har härvid kommit till den uppfattningen, att en sådan användning skulle innebära ett väsentligt avsteg från den personlighetsbetonade grundprincipen i gällande röstningsmetod. Möjligheten till iakttagande av den individuella röstavgivningen, som enligt det nuvarade röstningsförfarandet är omedelbar, skulle enligt föreliggande förslag förmedlas genom en maskinell anordning, som för riksdagsmännen och allmänheten på läktarna i stort sett endast skulle möjliggöra att i efterhand konstatera huru rösterna avgivits. Den nu gällande principen om omröstningens omedelbara, offentliga karaktär skulle alltså vid ett genomförande av föreliggande förslag komma att brytas på ett sätt, som icke lärer vara önskvärt.

På anförda skäl finner sig utskottet icke nu kunna tillstyrka införandet av regler, som möjliggöra anordnandet av öppen omröstning medelst omröstningsapparat, som i huvudsak är konstruerad efter de i den föreliggande utredningen angivna grundlinjerna. Vad särskilt angår de tekniska förutsättningarna för apparatens användande, må erinras, att den vanliga rösträkningen, där det gäller att konstatera antalet ja- och nej-röster, utan att namnanteckning göres i protokollet, väl synes kunna ersättas av en maskinell anordning, men att detta icke kan ske vid rösträkning med namnanteckning till protokollet, då ju uppropet är en förutsättning för att namnanteckning skall kunna äga rum.

Utskottet saknar därför anledning att till detaljerad lagteknisk granskning upptaga de i motionerna föreslagna texterna eller att vidröra frågan, i vad mån ändringar i kamrarnas ordningsstadgor i händelse av bifall i huvudsak till motionerna kunna anses påkallade. Utskottet vill endast erinra om det ur saklig synpunkt betänkliga att det för elektrisk omröstningsapparats användande för öppen omröstning väsentliga momentet, fotograferingen, som anger den individuella röstningen, icke på något sätt vare sig beröres i författningstexten eller än mindre där göres till föremål för kontroll genom ledamöter av kammaren.

Utskottet vill till sist betona, att en granskning av de föreslagna bestämmelserna, vilka äro av betydelse för arbetet i kamrarna, bör av utskottet företagas och av kamrarna övervägas vid annan tidpunkt än under riksdagsarbetets avslutning.

På grund av vad utskottet sålunda ansett sig böra framhålla, får utskottet hemställa,

att motionerna I: 373 och II: 650 icke måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 31 maj 1934.

På konstitutionsutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Hallén, Strömberg, Sundberg, Björkman, Bergman, Larsén, Ehrnberg, Källman*, Mellén, Nils Andersson, Borg*, Persson i Trången, Pehrsson i Göteborg, Fast, Andersson i Malmö, Lindmark, Lundén, Gustafsson i Välsnäs och Nilsson i Göteborg*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Bergman, Larsén, Mellén, Nils Andersson, Fast, Andersson i Malmö, Lundén och Nilsson i Göteborg, som ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

Då konstitutionsutskottet år 1920 föreslog riksdagen att såsom vilande antaga sådant förslag till ändrad lydelse av bl. a. § 60 riksdagsordningen, att omröstning i kamrarna regelmässigt skulle ske öppet utan att grundlagen dock lämnade närmare regler om sättet för den öppna omröstningen, var anledningen härtill, att utskottet fann det lämpligt, att en ändring av den då tilltänkta öppna omröstningsmetoden — uppslagsförfarandet — i en framtid utan grundlagsändring skulle kunna ersättas av annat omröstningssätt. Härvid måste konstitutionsutskottet anses hava haft i åtanke även omröstning medelst exempelvis elektrisk omröstningsapparat, eftersom en motion härom förelåg till utskottets prövning och utskottet i anledning därav uttalade, att det visserligen för det dåvarande avstyrkte förslaget men icke ville uttala sig beträffande det framtida upptagandet av frågan om sådan omröstning. I full konsekvens härmed uttalade utskottet därför också år 1932, att sådant omröstningsförfarande utan grundlagsändring kunde införas för de fall då grundlagen icke föreskrev slutet omröstning med sedlar. Utskottet uttalade samtidigt att fördelarna med omröstning medelst omröstningsapparat vore så stora, att utredning om möjligheten härav borde företagas. Dessa uttalanden av 1932 års konstitutionsutskott godkändes av riksdagen. Det är därför också i full konsekvens med konstitutionsutskottets och riksdagens redan intagna ståndpunkt i frågan, som bankoutskottet, sedan utredning i ämnet verkstälts, utvisande att hinder av teknisk eller annan art ej mötte att på ett tillfredsställande sätt lösa frågan om omröstning med anlitan av omröstningsapparat, föreslagit riksdagen att anslå nödiga medel för apparatens uppsättande. Riksdagen har likaledes genom samstämmigt beslut av kamrarna, i konsekvens med sitt tidigare ståndpunktstagande, bifallit denna bankoutskottets hemställan — under förutsättning att erforderliga ändringar i reglementariska föreskrifter bleve i vederbörlig ordning beslutade. Detta beslut torde allmänt hava uppfattats såsom ett definitivt ställningstagande från riksdagens sida i själva sakfrågan.

Konstitutionsutskottets uppgift synes alltså vara dels att uttala sig om huruvida något konstitutionellt hinder föreligger för anordnande av öppen omröstning medelst den nu av bankoutskottet förordade elektriska apparaten, dels

att — därest så icke befinnes vara fallet — framlägga förslag om de ändringar i reglementariska föreskrifter, som finnas vara erforderliga för dess användning.

Då den ifrågavarande elektriska omröstningsapparaten omedelbart för de i kammaren närvarande utvisar huru varje ledamot röstat, och då till yttermera visso en fotografisk bild kommer att föreligga till senare kontroll, måste det enligt utskottets mening anses obestridligt, att den öppna omröstningens i grundlagen fastslagna princip genom detta omröstningsförfarande icke kränkes. Utskottet finner förty intet konstitutionellt hinder för dess införande föreligga. Därjämte må erinras, att detta omröstningssätt genom röstavgivningens fullkomliga samtidighet bättre än namnuppropet garanterar den röstandes oberoende av andras röstning.

Det återstår alltså för utskottet att förelägga riksdagen förslag till erforderliga ändringar i reglementariska föreskrifter för riksdagen.

Konstitutionsutskottet uttalade redan år 1932, att endast det mera tidsödande uppslagsförfarandet men däremot icke uppsyningsförfarandet borde ersättas med röstning medelst omröstningsapparat. Det i motionerna framlagda textförslaget är uppbyggt efter samma princip. Genom att åtminstone tillsvidare låta omröstning medelst omröstningsapparat endast ersätta omröstningen medelst namnupprop, vinnes den fördelen att omröstningsförfarandet även framdeles så nära som möjligt anknyter till gällande ordning. Med utgångspunkt härifrån har utskottet uppgjort förslag till ändrad lydelse av § 11 reglementariska föreskrifter för riksdagen. Förslaget innebär endast en formell överarbetning av det i motionerna framlagda förslaget.

I fråga om de ändringar i kamrarnas ordningsstadgar, som må kunna anses vara påkallade, saknar utskottet behörighet att framlägga förslag. Dessa ändringar kunna emellertid av vederbörande kammare även utan föregående beredning av enskilt utskott omedelbart avgöras antingen nu eller vid början av nästa riksdag.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner ville antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 11 i reglementariska föreskrifter för riksdagen.

§ 11.

1:o. Skall omröstning enligt riksdagsordningen ske öppet, skola kammarens ledamöter, sedan voteringsproposition efter given varsel upplästs och justerats, intaga sina platser, varefter voteringspropositionen ånyo uppläses. Medan omröstning verkställs, må ingen bliva stående å gången.

2:o. Med undantag för de fall, varom i mom. 3 stadgas, uppmane talmannen därefter först de ledamöter, som vilja rösta för ja-propositionen, att resa sig från sina platser, varefter samma uppmaning riktas till de ledamöter, som vilja rösta för nej-propositionen. Om härvid talmannen finner tvekan kunna råda om omröstningens resultat, eller någon av kammarens ledamöter begär rösträkning, verkställs votering *på sätt i mom. 3 sägs*.

3:o. Omröstning *medelst omröstningsapparat eller, där denna ej kan begagnas*, medelst namnupprop skall omedelbart äga rum, därest talmannen före omröstningens början så beslutar, samt då omröstning skall ske jämlikt 65 § riksdagsordningen. Om vid den slutliga voteringen i visst ärende sist vid voteringspropositionens godkännande begäran *om omröstning medelst omröstningsapparat eller i förekommande fall* om namnupprop framställs av minst $\frac{1}{10}$ av kammarens ledamöter, skall ock detta *omröstningssätt* omedelbart användas; i detta fall skall jämväl i det tryckta protokollet antecknas, huru varje ledamot röstat.

4:o. *Då omröstning medelst omröstningsapparat ägt rum, böra i vardera kammaren minst två ledamöter, vilka talmannen därom anmodar, taga plats vid talmansbordet, varefter företages fotografering av en tablå, utvisande, huru varje ledamot röstat.*

Då omröstning medelst namnupprop skall äga rum, böra i vardera kammaren minst två ledamöter, vilka talmannen därom anmodar, taga plats vid talmansbordet, för att över omröstningen föra anteckning. Vid uppropet iakttages, att ledamöterna uppropas i den ordning, vari de innehava plats i samlingssalen, dock att vice talmännen först uppropas. Närvarande ledamot avgiver vid uppropet något av följande svar: Ja, Nej, Avstår.

Omedelbart efter det omröstningen avslutats, tillkännagiver talmannen resultatet för kammaren.

5:o. Då i fråga, varom uti 65 § riksdagsordningen förmäles, kamrarna fattat stridiga beslut, och dessa ej på vederbörande utskotts förslag blivit sammanjämkade, åligger det utskottet att uppsätta förslag till voteringspropositioner för den omröstning, som, enligt nämnda §, skall för frågans avgörande i kamrarna äga rum. Sedan sådant förslag blivit godkänt, utsätte talmännen efter överenskommelse dag för omröstning. Vid densamma iakttages, att votering över varje särskild fråga, som blir föremål för omröstning, bör i båda kamrarna samtidigt företagas.

Över var och en sådan omröstning i första kammaren skall protokoll genast därefter uppsättas, justeras och avsändas till andra kammaren, där sammanräkningen av båda kamrarnas ledamöters röster verkställs, varefter utgången av omröstningen ofördröjligen meddelas första kammaren och det utskott, som frågan handlagt.

Sådant ärende skall sättas främst på föredragningslistan för dagen.

Detta stadgande träder i kraft den 10 januari 1935.

*Bilaga.***P. M.****i anledning av väckta motioner, I: 373 och II: 650, om öppen omröstningsverkställande medelst voteringsmaskin.**

Enligt § 60 riksdagsordningen i dess ursprungliga lydelse skulle, sedan talmannen efter överläggningens slut framställt proposition på bifall till det till slutligt avgörande föreliggande förslaget, denna proposition besvaras av kammarledamöterna genom acklamation. Vid talmannens tillkännagivna uppfattning av det lämnade svaret skulle bero, så vida votering ej begärdes. Begärdes votering, skulle omröstningen ske med slutna sedlar.

Sedan konstitutionsutskottet vid flera särskilda tillfällen (1908, 1909, 1912 och 1917) uttalat sig för lämpligheten av den öppna omröstningens införande i riksdagen, framlades genom proposition (nr 101) till 1919 års lagtima riksdag förslag härom. Enligt förslaget skulle i förekommande fall omröstningen, efter acklamationsförfarande, regelmässigt ske »öppet och efter namnupprop». Vederbörande departementschef anförde härom till statsrådsprotokollet bl. a., att den öppna omröstningen rent principiellt sett måste anses vara den med riksdagsmannakallets natur mest överensstämmande. Särskilt i vårt land, där offentlighetsgrundsatsen eljest vore regel vid de allmänna ärendenas behandling såväl utom som inom riksdagen, vore det en inkonsekvens och principvidrigt, att folkrepresentantens verksamhet på denna avgörande punkt omgärdades av sekretess. Då riksdagens förhandlingar vore offentliga och vad som därunder förekomme toges till protokoll, vilka vore för allmänheten tillgängliga, syntes ock själva avgörandet av föreliggande ärenden böra träffas under full offentlighet. Allenast genom den öppna omröstningen kunde det allmänna intresset tillgodoses, att folket i sin helhet erhöle kännedom om, huru dess representanter ställt sig till avgörandena i riksdagen i varje särskild fråga. Även rent praktiskt vore det obestridligt, att den öppna omröstningen komme att i förhållande till det gällande systemet medföra fördelen av en avsevärd tidsvinst. Den ifrågasatta reformen skulle också kunna bidra till att motarbeta det missförhållandet, att riksdagsmännen stundom i anmärkningsvärt stort antal, förfallolöst utebleve från kamrarnas plena, eftersom kontrollen härutinnan då lättare skulle kunna genomföras. Den öppna omröstningen kunde tänkas ske antingen efter namnupprop, eller genom avlämnande av röstsedlar, undertecknade med den röstandes namn, eller genom det förfarande, som i England kallas division. Den förstnämnda metoden ansågs äga företräde; den vore ock i bruk inom de kommunala representationerna. Departementschefen förklarade sig vidare icke hava förbisett, att sättet för omröstningen inom riksdagen jämväl i andra avseenden kunde behöva revideras. Så kunde det ifrågasättas, om icke acklamationsförfarandet borde ersättas med det i ett flertal främmande länder använda förfaringssättet, att ledamöterna rösta genom att resa sig eller bliva sittande på sina platser. Emellertid ansåg sig departementschefen icke böra föreslå ytterligare förändringar i reglerna för röstning, förrän erfarenhet vunnits om verkningarna av den öppna omröstningen i den form och utsträckning, som föreslagits. — Konstitutionsutskottet tillstyrkte grundlagsändringsförslaget, vilket dock förföll i följd av kamrarnas skiljaktiga beslut.

Samma grundlagsändringsförslag framlades ånyo i proposition (nr 157) till 1920 års riksdag. Förslaget tillstyrktes även nu av konstitutionsutskottet (utskottets utlåtande nr 37), dock, i anslutning till vad i motionen I: 16 föreslagits, med den ändringen, att omröstningen skulle ske »öppet och verkställas efter namnupprop eller på annat sätt, varom i reglementariska föreskrifter för riksdagen bestämmes». Det syntes utskottet nämligen lämpligt att en ändring av omröstningssättet skulle kunna vidtagas utan den särskilda procedur, som kräves för grundlagsändring, därest riksdagen efter vunnen erfarenhet skulle finna en ändring av omröstningssättet behöfelig. Utskottet uttalade vidare, i anledning av ett av samma motionär väckt förslag (motionen I: 17) om utredning av frågan om införandet av elektrisk voteringsmaskin, att användandet av sådan maskin vid omröstning vid dåvarande tidpunkt vore allt för begränsat och den erfarenhet som vunnits allt för inskränkt för att frågan om införande av densamma i vårt land skulle kunna anses mogen att upptaga till utredning. Utan att vilja uttala sig beträffande det framtida upptagandet av denna fråga, avstyrkte utskottet därför förslaget. — Frågan om grundlagsändring förföll även denna gång i följd av kamrarnas skiljaktiga beslut.

Nytt förslag om grundlagsändring angående förevarande fråga framlades i proposition (nr 59) till 1922 års riksdag. Härefter hade beaktats den av konstitutionsutskottet i 1920 års förslag företagna omformuleringen för möjliggörande av ändring av omröstningssättet utan grundlagsändring. — Konstitutionsutskottet (utskottets utlåtande nr 17) tillstyrkte förslaget, dock med den ändringen, att i § 60 riksdagsordningen endast skulle föreskrivas att omröstningen skall ske »öppet» utan hänvisning till frågans närmare reglering i reglementariska föreskrifter. De olika möjligheter, som förefunnes till voteringsättets närmare gestaltning, hade i anslutning hertill varit föremål för utskottets uppmärksamhet. Skilda omröstningsmetoder hade härvid ifrågasatts såsom mest lämpliga. Sålunda hade man tänkt sig möjligheten av att omröstning alltid borde äga rum efter namnupprop, varvid dock de vota som avgåves endast skulle antecknas till protokollet, då så av ett visst antal ledamöter inom resp. kammare begärdes. Man hade också satt i fråga, att omröstning som regel ej skulle ske genom namnupprop utan medelst discessus, namnupprop skulle blott företagas, då ett förslag härom framställes och vinner visst understöd. Utskottet saknade emellertid anledning att då taga ställning till dessa spörsmål men bifogade såsom bilagor alternativa utkast till bestämmelser beträffande voteringsinstitutets närmare reglering, varigenom de olika möjligheter, som härutinnan förefunnes, skulle vara antydda. — Utskottets förslag bifölls denna gång av båda kamrarna. — Grundlagsändringsförslaget antogs definitivt vid 1925 års riksdag.

I anledning av frågan om införandet av öppen omröstning i riksdagen väcktes vid 1925 års riksdag motioner om införandet av bestämmelser härom i reglementariska föreskrifter för riksdagen, under förutsättning att det vilande förslaget till grundlagsändring antoges. Ärendet bereddes för första kammaren av dess tredje tillfälliga utskott (utlåtande nr 1) och för andra kammaren av dess sjätte tillfälliga utskott (utlåtande nr 1).

Förstakammarutskottet föreslog, att den öppna omröstningen skulle kunna ske genom enbart uppresning, först uppresning och sedan namnupprop eller enbart namnupprop; av dessa tre tillvägagångssätt skulle endast det sistnämnda kunna förekomma vid gemensamma voteringar. I vissa fall skulle vid öppen omröstning medelst namnupprop antecknas till det tryckta protokollet, huru varje ledamot röstat. Utskottet framhöll, att det låge i omröstningsbegreppets natur, att rätten att begära rösträkning städse hölls öppen. Det vore i vissa fall väl motiverat att omedelbart använda uppropsmetoden. En väsentlig fördel

med förslaget syntes ligga däri, att tillfälle bereddes till begagnande av uppresningsmetoden, varigenom i vissa fall ett avgörande lätt och säkert kunde vinnas utan att individuell rösträkning ägde rum. — I en reservation till utskottsutlåtandet framhölls, att det väsentliga syftet med kravet på öppen omröstning i riksdagen vore beredandet av en ordning för fastställande av, huru ledamöterna röstat. Detta syntes ändamålsenligast kunna vinnas genom avgivandet av röstsedlar, betecknade med ledamöternas namn eller platsnummer i kamrarna, och upptagande i protokollet eller bilaga därtill av uppgift å ledamöternas röstning. Denna ordning tillgodosåge icke önskemålet av omedelbar offentlighet åt de särskilda ledamöternas röstning. Men en dylik omedelbarhet vore icke önskvärd.

Andrakammarutskottet förordade däremot att öppen omröstning efter acklamationsförfarande alltid omedelbart skulle förrättas genom namnupprop. Härigenom skulle man så nära som överhuvud taget torde vara möjligt vid övergången från hemlig till öppen omröstning ansluta sig till den hittills gällande ordningen vid omröstning i riksdagen. Den enkelhet och reda, som utmärkte det hittills brukade förfaringssättet, kunde härigenom även den föreslagna anordningen räkna sig till godo. Röstavgivning efter namnupprop skulle i fullaste mätto möjliggöra för valmännen att göra sig underrättade om sina representanters ståndpunkt i alla de frågor, där röstning för avgörandet överhuvud taget behöfde tillgripas. Ett motionsvis framställt förslag om röstning med röstkort anknöt visserligen likaledes till den hittills tillämpade metoden, men vore förenat med den svagheten, att därvid icke såsom vid namnuppropsförfarandet varje röstandes ståndpunkt kunde omedelbart i och med röstavgivningen uppfattas och annoteras av den intresserade. Ett likaledes motionsvis framfört förslag, i stort sett överensstämmande med den av förstakammarutskottet tillstyrkta röstningsmetoden, vore enligt utskottets förmenande förenat med den olägenheten, att det innebure införandet av åtskilliga nya, av övergången till öppen omröstning icke påkallade moment i omröstningsförfarandet, varigenom detta skulle kompliceras utan att några däremot svarande fördelar vunnes. Utskottet ansåg det t. o. m. kunna ifrågasättas om den föreslagna uppresningsmetoden kunde anses stå i god överensstämmelse med den såsom vilande antagna grundlagstexten.

I en till detta utskottsutlåtande fogad reservation förordades samma metod som föreslagits av förstakammarutskottet. Denna metod innebure enligt reservanternas mening påtagliga fördelar, och syntes man med densamma vinna en såvitt möjligt tillfredsställande lösning av spörsmålet om sättet för verkställande av öppen omröstning i riksdagens kamrar. Att rättighet att begära rösträkning städse hölles öppen för varje kammarens ledamot syntes reservanterna ligga i omröstningsbegreppets natur. Likaledes torde det vara väl motiverat att i vissa fall omedelbart använda uppropsmetoden. Uppresningsförfarandet medgäve ett säkrare bedömande av resultatet av omröstningen än det förberedande acklamationsförfarandet. Vad beträffade förslaget om obligatoriskt verkställande av öppen omröstning genom namnupprop, anförde reservanterna, att detta icke på något sätt utnyttjade de möjligheter till ett mera smidigt och praktiskt omröstningsförfarande, som vid övergången från sluten till öppen omröstning inställde sig och som tidigare framställts såsom bidragande motiv till kravet på den öppna omröstningens införande. Vid införande av öppen omröstning vore det synnerligen angeläget, att man tillgodosåge behovet av snabbhet och effektivitet genom att införa en mellanform mellan acklamationsförfarandet och uppropsmetoden. Genom att skrida till namnupprop i varje fall skulle man åstadkomma onödig tidsutdräkt och på intet sätt tillgodogöra sig de avsevärda fördelar i praktiskt hänseende,

som vid en mera ändamålsenlig anordning av den öppna omröstningen utan svårighet och utan eftersättande av några berättigade krav kunde vinnas.

Vid frågans behandling i riksdagen biföll första kammaren sitt tredje tillfälliga utskotts förslag till bestämmelser i reglementariska föreskrifter för riksdagen. Andra kammaren biföll den till kammarens sjätte tillfälliga utskotts utlåtande fogade reservationen. Kamrarna hade alltså fattat överensstämmande beslut rörande bestämmelser om öppen omröstning i reglementariska föreskrifter för riksdagen.

I anledning av en inom andra kammaren vid 1932 års riksdag väckt motion (II: 429) beslöt riksdagen, på förslag av konstitutionsutskottet, uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att verkställa utredning rörande möjligheterna och kostnaderna för införande av voteringsapparat i riksdagens kamrar. Utskottet anförde i sitt utlåtande (nr 29) i ämnet, att anledning icke förefunnas att genom grundlagsändring möjliggöra användandet av voteringsapparat för de sällsynt förekommande fall, då slutan omröstning med sedlar enligt § 60 riksdagsordningen skulle äga rum. För införande av voteringsapparat vid öppen omröstning vore däremot icke grundlagsändring utan allenast ändring i de reglementariska föreskrifterna för riksdagen erforderlig. Det i dessa föreskrifter reglerade upprensingsförfarandet vore ändamålsenligt för ett snabbt utrönande av för vilket av framställda förslag röstövertikt föreläge. Rösträkningen efter upprop skulle däremot avsevärt underlättas och stor tidsbesparing ernås genom begagnande av voteringsapparat. Upprensingsförfarandet vore alltså förenat med så stora fördelar att det borde bibehållas och voteringsapparat sålunda endast begagnas, då rösträkning skall äga rum.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava i en den 14 januari 1934 dagtecknad skrivelse till bankoutskottet överlämnat ett av Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson efter anmodan uppgjort kostnadsförslag jämte beskrivning över voteringsapparat för slutan omröstning, dock så konstruerad, att möjlighet föreläge för anslutning av anordningar, utvisande den individuella röstningen. Bolaget har sedermera på anmodan av bankoutskottet inkommit med prisuppgifter å kompletteringsanordningar för öppen omröstning ävensom beskrivning å tilläggsanordningar härför. Enligt bolagets slutgiltiga förslag erfordras följande anläggningar av vardera kammaren för öppen omröstning med hjälp av maskinella anordningar:

Å varje ledamots pulpet anbringas två tryckknappar och en signallampa. Tryckknapparna äro märkta, den ena ja och den andra nej. — Å talmansbordet uppställas en manöverapparat för omröstningens dirigerande. Denna apparat är försedd med ett antal tryckknappar och kontrollampor. — För angivande av resultatet av omröstning uppsättas följande tre ljustabläer nämligen: 1. en tablå, anbragt å väggen i närheten av talmannens plats, utvisande i lysande skrift antalet avgivna ja- och nej-röster, antalet ledamöter, som avstått från att rösta, samt antalet frånvarande ledamöter; 2. en tablå — för andra kammaren uppdelad i två avdelningar, en för vardera hälften av kammarens ledamöter — anbragt å väggfält ovanför de i kammaren befintliga för statssekreterare m. fl. avsedda stolarna. Tablå är indelad i rutor till samma antal som kammarens ledamöter. Varje ruta är försedd med fyra små elektriska lampor med olikfärgade glaslinser, utmärkande ja, nej, avstår och frånvarande. Rutorna äro sammanställda i grupper om tio och försedda med tydlig numrering (ledamöternas platsnummer). Av tablå framgår omedelbart efter omröstningen, hur en var däri deltagande ledamot röstat, och beträffande ledamöter, som icke röstat, huruvida de avstått från att rösta eller varit

frånvarande. Lamporna i tablån skola lysa tillräckligt länge för att ledamöterna och allmänheten skola kunna hinna taga del av omröstningen; 3. en tablå, inbyggd i ett bord i närheten av talmannens plats. Denna tablå, som utgör en förminskning av tablån 2, är avsedd att möjliggöra en snabb protokollföring av omröstningsresultatet. För detta ändamål är bordet försett med en kamera för fotografering av tablån, när lamporna i densamma efter omröstningen äro tända. Till undvikande av förväxling inlägges vid fotograferingen en rubrik vid sidan av tablån. Såsom en säkerhetsåtgärd är avsett att för varje omröstning taga två fotografier av tablån. — När omröstning medelst voteringsmaskin skall äga rum, tillkännagives detta av talmannen, vilken nedtrycker en knapp å manöverapparaten. Omröstningen verkställles av ledamot genom nedtryckning av ja- eller nejknappen å pulpeten eller, om ledamot önskar avstå från röstningen, genom nedtryckning av båda knapparna. Härvid tändes den å pulpeten befintliga signallampan, utvisande att den avgivna rösten blivit registrerad. Samtidigt tändas lamporna i tablå 2, en i varje ruta. När röstningen är slutförd, nedtrycker talmannen en annan knapp å manöverapparaten, varigenom den elektriska sammanräkningen igångsättes. Omröstningens resultat angives omedelbart därefter å tablå 1 ävensom i talmannens manöverapparat. — Sedan fotografering av tablå 3 skett, kan nästa omröstning utföras. — En omröstning beräknas erfordra omkring 30 sekunder. — Voteringsmaskinen medger jämväl, att vid gemensam votering omröstningsresultatet inom en kammare omedelbart kan meddelas den andra kammaren å tablå 1.

Bankoutskottet har i sitt memorial nr 50 till innevarande riksdag framhållit, att den företagna utredningen visade, att det vore tekniskt möjligt att på ett tillfredsställande sätt lösa frågan om verkställande av öppen omröstning i kamrarna med anlitande av voteringsmaskin. Fördelarna i avseende å ett snabbt och tillförlitligt rösträkningsförfarande, som användning av voteringsmaskin skulle medföra, vore så stora, att de väl uppvägs den erforderliga anläggningskostnaden. Utskottet föreslog därför att genom riksgäldsfullmäktiges försorg åtgärder vidtoges för anordnande av voteringsmaskin i riksdagens kamrar i huvudsaklig anslutning till vad i det föregående angivits, samt att erforderliga medel, förslagsvis 70,000 kronor, anslagos för ändamålet. Utskottet förutsatte, att maskinen skulle kunna installeras under årets lopp, så att den kunde tagas i bruk från och med 1935 års riksdag. Vid behandlingen av ärendet utgick utskottet — liksom 1932 års konstitutionsutskott — ifrån, att omröstning medelst voteringsmaskin skulle äga rum allenast i sådana fall, då rösträkning efter upprop för närvarande äger rum, medan uppresningsförfarandet alltjämt skulle bibehållas i nuvarande utsträckning. För användningen av den av bankoutskottet förordade voteringsmaskinen erfordrades alltså icke ändring i grundlagen utan endast i reglementariska föreskrifterna för riksdagen. — Riksdagen har sedermera bifallit bankoutskottets hemställan i ämnet under förutsättning att erforderliga ändringar i reglementariska föreskrifter bleve i vederbörlig ordning beslutade.

Riksdagsordningen.

§ 60.

1. När ärende skall slutligen avgöras, böra därtill hörande handlingar uppläsas, så framt någon kammarens ledamot sådant äskar. Ej må något mål, däri överläggning ägt rum, till slutligt avgörande företagas, förrän kammaren på talmannens hemställan förklarat överläggningen slutad.

2. Därefter bör, utom i de fall, mom. 3 upptager, proposition framställas i den ordning, här nedan i detta mom. stadgas.

Kan fråga bli va föremål för bifall eller avslag, bör talmans första proposition lyda på bifall. Om denna besvaras med nej, och anmärkningar i saken blivt under överläggningen gjorda, bör den följande propositionen i enlighet med dem uppställas. Innefattar ett förslag flera delar, som ej lämpligen kunna i ett sammanhang avgöras, bör särskild proposition å vardera delen framställas i enahanda ordning, som nu är föreskriven.

Proposition skall alltid endast med ja eller nej besvaras, och talmannen tillkännagive sin uppfattning av det svar, som lämnats, varvid skall bero, såvida ej votering begäres, vilken då ej må vägras; envar i övrigt obetaget att låta sin särskilda mening i protokollet antecknas. Ingen må försöka att beslutet genom ny överläggning uppriva.

Då voteras skall, bör voteringsproposition jämte tydlig kontraposition genast författas, justeras och uppläsas, samt omröstningen strax därefter verkställas; men ej må proposition göras, om votering skall äga rum, ej heller någon omröstning därom tillåtas. Omröstningen skall ske öppet. Befinnas de avgivna rösterna lika delade, nedlägga talmannen i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av kammarens ledamöter på anmodan av talmannen upptager ur rösturnan.

3. Fråga, varom i första punkten av 110 § regeringsformen eller i 32 § 2 mom. eller i sista stycket av 52 § i denna riksdagsordning förmåles, skall alltid avgöras genom votering. I ty fall gälle angående voteringsproposition jämte kontraposition vad i nästföregående mom. sägs; dock bör justerad proposition anslås och därefter omröstning genast äga rum. Sådan omröstning skall alltid ske med tryckta och omärkta, enkla, slutna och hoprullade sedlar, och bör, till undvikande av lika röstetal för ja och nej, i mål, där blott enkel pluralitet erfordras, talmannen vid varje omröstning före sedlarnas uppräknin en bland dem uttaga och genast förseglad avlägga. Om vid sammanräknandet av de övriga sedlarna rösterna finnas lika delade, skall den förseglade sedeln öppnas och avgöra beslutet. Är pluralitet redan vunnen, bör den avlagda sedeln oppbruten genast förstöras.

§ 65.

När, i fråga om statsutgifter eller beviljning, eller om reglementariska föreskrifter för riksbanken, dess inkomster och utgifter, eller om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken, eller om riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarna fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade, skola bägge kamrarna var för sig rösta om de olika beslut, vari vardera förut stannat; kommande den mening, som därvid erhåller de flesta ledamöters av båda kamrarna sammanräknade röster, att gälla såsom riksdagens beslut. Om vid sammanräkningen av de avgivna rösterna dessa finnas lika delade, nedlägga andra kammarens talman i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av andra kammarens ledamöter på anmodan av talmannen upptager ur rösturnan.

§ 75.

Alla val skola ske med slutna sedlar, och iakttages därvid, att namnsedlarna, så framt de skola bli va gällande, böra vara enkla, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal; dock skall i fråga om val till utskott

gälla, vad uti den i 37 § 5 mom. omförmälda stadga finnes föreskrivet. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

Reglementariska föreskrifterna för riksdagen.

§ 11.

(Se härom utskottets utlåtande sid. 1 f.f.)

Ordningsstadgan för första kammaren.

§ 21.

1:o. Då val eller omröstning till beslut skall företagas, böra fyra ledamöter, vilka talmannen därom anmodar, taga plats vid talmansbordet, för att över valet eller omröstningen föra anteckningar, vilka därefter med varandra jämföras.

Omedelbart efter slutet av valet eller omröstningen tillkännagiver talmannen utgången, och skall över förrättningen genast uppsättas protokoll, som underskrives av talmannen och de fyra ledamöter, som tagit plats vid talmansbordet.

2:o. Vid val och vid sluten omröstning bör vid anställt upprop varje ledamot framträda till talmansbordet i den ordning, vari hans namn uppropas, och till talmannen avlämna sin röstsedel. Till förekommande av trängsel vid röstsedlarnas avlämnande meddelar talmannen föreskrift.

Röstsedlarna öppnas och uppläsas av talmannen.

§ 22.

1:o. Kammarens förhandlingar skola vara offentliga. I fråga om åhörarnas tillträde till läktarna äger talmannen meddela nödiga föreskrifter.

2:o. Yrkar ledamot, att kammarens överläggning i något ärende må inom lyckta dörrar hållas, och finner kammaren skäligt därtill lämna bifall, skola på talmannens tillsägelse läktarna genast utrymmas.

Ordningsstadgan för andra kammaren.

§ 21.

1:o. Då sluten omröstning till beslut eller val skall företagas, böra fyra ledamöter, vilka talmannen därom anmodar, taga plats vid talmansbordet, två för att biträda vid röstsedlarnas öppnande och granskning samt två för att jämte sekreteraren över valet eller omröstningen föra särskilda anteckningar. När därvid upprop av ledamöterna anställes, bör varje ledamot i den ordning, vari hans namn uppropas, framträda till talmansbordet och till talmannen avlämna sin röstsedel. Ej må i annan än nu stadgad ordning röstsedel avlämnas.

2:o. Sedan samtliga avlämnade röstsedlar, som godkänts, blivit av talmannen upplästa och av sekreteraren jämte de tvenne för sådant ändamål utsedda ledamöter antecknade, jämföras de över omröstningen eller valet förda anteckningar. Omedelbart härefter skall vid omröstning till beslut talmannen tillkännagiva för kammaren omröstningens utgång samt vid val sekreteraren därom upprätta och justera protokoll, vari de valdas namn införas i den ordning, efter vilken de tilldelats plats vid valet. Utgången av valet meddelas kammaren genom uppläsning och justering av omförmälda protokoll.

Den av sekreteraren över valet förda anteckning skall med hans underskrift bestyrkas samt därefter fogas vid valprotokollet för att jämte detta förvaras.

§ 22.

(= § 22 i ordningsstadgan för första kammaren.)

Arbetsordningen för finska riksdagen.

45 §.

Omröstningar må vid riksdagens plena verkställas enligt följande bestämmelser:

1. Omröstning verkställs med omröstningsapparat eller, därest talmannen i något fall så bestämmer, genom uppstigning. Har omröstning verkställts med omröstningsapparat, tillkännagiver talmannen omröstningens resultat. Efter omröstning, som verkställts medelst uppstigning, konstaterar talmannen, huruvida majoritet eller minoritet föreligger. Därest icke den medelst uppstigning verkställda omröstningen enligt talmannens uppfattning givit tydligt svar, må han bestämma, att omröstning med omröstningsapparat skall verkställas. Med omröstningsapparat bör i ty fall omröstning även äga rum, ifall någon riksdagsman därom anhåller.

2. Därest vid omröstning, som skall ske med omröstningsapparat, denna icke kan användas eller den med apparat verkställda omröstningen enligt talmannens uppfattning icke givit tillförlitligt svar eller rösterna fallit lika, skall öppen omröstning med sedlar verkställas enligt namnupprop genom användning av olika färgade sedlar, på vilka tryckts riksdagsmannens namn samt orden »ja» eller »nej». Sålunda skall ock förfaras, därest tjugo riksdagsmän, i det de resa sig, anhålla om öppen omröstning med sedlar.

3. Öppen omröstning med sedlar skall direkt verkställas, då talmannen så förordnar eller tjugo riksdagsmän därom skriftligen hos talmannen anhållit, innan talmannen skridit till framställande av omröstningsproposition.
